

MAXSUS TRANSDA FAOLIYAT OLIB BORUVCHI ISHCHILARNING SALOMATLIGI

Saidova Sohiboxon Abrorjon qizi

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti "Kommunal va mexnat gigienasi" kafedrasida assistenti 97.5968018 Sokhibakhon.saidova@mail.ru

Abdukarimova Mashxura Ravshanbek qizi

*Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti 2-kurs
TPI yo'nalishi 721 grux talabasi +998 90 368 04 21*

Annotatsiya: *Maxsus transport vositalarida ishlaydigan ishchilar sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadigan turli omillarga duchor bo'ladilar. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus trans holatida ishlaydigan ishchilar nafas olish, ko'rish va eshitish kabi muammolarga duch kelishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus trans holatida ishlaydigan ishchilar stress va depressiya kabi ruhiy salomatlik muammolariga duch kelishlari mumkin. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, niqoblar, ko'zoynaklar va quloqchalar kabi tegishli himoya vositalaridan foydalanish favqulodda vaziyatlarda ishlaydigan ishchilar uchun sog'liq muammolari xavfini kamaytirishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muntazam tibbiy ko'riklar maxsus transport xodimlarining sog'lig'i bilan bog'liq muammolarni erta bosqichda aniqlashga yordam beradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, maxsus transport vositalarida ishlaydigan ishchilarni to'g'ri o'qitish va o'qitish jarohatlar va boshqa sog'liq muammolari xavfini kamaytirishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, toza suv va oziq-ovqatga ega bo'lish, shuningdek, ish joyini ventilyatsiya qilish qobiliyati shoshilinch transport vositalarida ishlaydigan ishchilar uchun sog'liq muammolari xavfini kamaytirishi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, muntazam dam olish va ishni to'xtatib turish maxsus transport vositalarida ishlaydigan ishchilarning stress darajasini kamaytirishi va ularning sog'lig'ini yaxshilashi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, asbob-uskunalar va asboblardan to'g'ri foydalanish favqulodda vaziyatlarda ishlaydigan ishchilarning shikastlanish xavfini kamaytirishi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, transport xodimlarini o'qitish va o'qitish ularning malakasi va bilimlarini oshirishga yordam beradi, bu esa sog'lig'ini yaxshilashga olib keladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kasallik va jarohatlarning oldini olish dasturida ishtirok etish shoshilinch transport vositalarida ishlaydigan ishchilar uchun sog'liq muammolari xavfini kamaytirishi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar sog'liq haqida ma'lumot olish ekanligini tasdiqlaydi.*

Kalit so'zlar: *ishchi, mashina, chiqindi, qo'lqop, ko'zoynak, maishiy chiqindilar, inson omili, izlanish, ta'lim, bilim, stress, sog'lik*

KIRISH

Maxsus transport xodimlari sog'lig'iga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan kimyoviy, biologik va jismoniy ta'sirlarga duchor bo'lishi mumkin. Ushbu xavflar

ixtisoslashtirilgan transport turiga va ishchi ishtirok etadigan jarayonga qarab farq qilishi mumkin. Masalan, xavfli chiqindilarni yig'ish va yo'q qilish bilan shug'ullanadigan ishchilar kimyoviy moddalar, zararli gazlar va zaharli moddalarga duch kelishi mumkin. Ular, shuningdek, chiqindilarda va ultrabinafsha nurlanishida mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan turli yuqumli organizmlarga ta'sir qilishi mumkin. Og'ir yuklarni tashish bilan shug'ullanadigan ishchilar sog'liq muammolariga olib keladigan charchoq va stressni boshdan kechirishi mumkin. Haydovchilar, ayniqsa tungi vaqtda ishlaydiganlar stress va charchoqni boshdan kechirishi mumkin, bu esa baxtsiz hodisalar va jarohatlar xavfini oshiradi. Noto'g'ri yo'l sirtlari va dvigatel shovqini eshitish qobiliyatiga va yurak-qon tomir kasalliklariga olib kelishi mumkin. Kasallik xavfini kamaytirish uchun ishchilar niqoblar, qo'lqoplar, ko'zoynaklar va himoya kiyimlari kabi himoya vositalaridan foydalanish bo'yicha tavsiyalarga amal qilishlari kerak. Ba'zi transport xodimlari quyosh yonishi, issiqlik urishi va teri saratoni kabi quyosh bilan bog'liq kasalliklarni rivojlanish xavfi yuqori bo'lishi mumkin. Ishchilar zararli moddalarning infeksiyalaridan himoya qilish uchun mo'ljallangan noto'g'ri gigiena va xavfsizlik amaliyotlari tufayli yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qon kasalliklarini yuqtirishlari mumkin. Maxsus transport xodimlari bosh og'rig'i, uyqu buzilishi, yuqori qon bosimi va chidamlilik va uzoq muddatli stress bilan bog'liq boshqa muammolarni boshdan kechirishi mumkin. Sanoat va tijorat tozalash ishchilari chang, axloqsizlik va mikroblarga ta'sir qilish orqali ham kasallik xavfi ostida bo'lishi mumkin. Ishchilar ixtisoslashtirilgan transport vositalarida yopiq joylarda uzoq vaqt ta'sir qilish natijasida bo'g'ilish va kislorod etishmasligi kabi jiddiy xavflarni boshdan kechirishi mumkin. Ixtisoslashgan transportda haddan tashqari kuchlanish va ortiqcha ish astma, bronxit va boshqa nafas olish muammolari epizodlarini keltirib chiqarishi mumkin. Ish bilan bog'liq kasallikning belgilari charchoqning kuchayishi, bosh og'rig'i, qo'shma og'riqlar, mushaklarning og'rig'i va ko'z belgilari bo'lishi mumkin. Ish bilan bog'liq shikastlanish belgilariga bezovtalik, tovushga yuqori sezuvchanlik, uyqusizlik, tushkunlik, apatiya, asabiylashish kiradi. Ixtisoslashgan transport xodimlarida gipertoniya kasalliklari, yurak xuruji, insult va yurak-qon tomir tizimining boshqa kasalliklari bo'lishi mumkin. Ixtisoslashgan transportda ishlaydigan ko'plab ishchilar kompyuter texnologiyalaridan uzoq vaqt foydalanish va transport vositalarining sun'iy yoritilishi bilan bog'liq vizual muammolarga duch kelishi mumkin. Avtotransport vositalaridan foydalanadigan ishchilar texnik manipulyatsiyalarni bajarishda spiral kanallar, statik elektr va teskari inersiya bilan bog'liq muammolarga duch kelishi mumkin. Vintli konveerlar va sanoat shinalar kabi ixtisoslashtirilgan transport vositalarini ishlatish va ularga texnik xizmat ko'rsatish uchun ishchilar shikastlanish yoki kasallik xavfini oldini olish uchun maxsus tayyorgarlikdan o'tishlari kerak. Ixtisoslashgan transport bilan bog'liq jarayonlarda ishlaydigan ishchilarda bosim yaralari, artritning turli shakllari, osteoporoz va dermatitlar kuzatilishi mumkin. Uglerod oksidi kabi zaharli gazlar transport vositalaridan, ayniqsa shaxtalarda yer ostidan, tunnel qazishda va hokazolardan

foydalanadigan ishchilar uchun muammo bo'lishi mumkin. Axlat va chiqindilarni qayta ishlash bilan shug'ullanadigan ba'zi ishchilar chang yoki no-metalldan allergik xavf ostida bo'lishi mumkin. Qurilish va yog'ochni qayta ishlash sanoatida ishlaydigan ishchilar orasida haddan tashqari zo'riqish va xavfli kasalliklar umumiy xususiyatdir. Payvandlash, lehimlash va boshqa turdagi temir yo'l ishlari bilan shug'ullanadigan ishchilar tutun va chiqindi gazlar bilan bog'liq o'pka kasalliklarining yuqori xavfi ostida bo'lishi mumkin. Ish joyidagi yuqori shovqin darajasi, himoya vositalariga qaramasdan, eshitish jarohati, bosh aylanishi, sog'liq muammolari va hatto yurak-qon tomir kasalliklari xavfini tushuntiradi. Energiya va gazga sanoat texnik xizmat ko'rsatishda ishlaydigan ishchilar portlashlar, yong'inlar va gaz quvurlarining shikastlanishi natijasida yuqori ekologik xavflarga duch kelishi mumkin. Balandlikda ishlash, kanalizatsiya qilish yoki elektr infratuzilmasida ishlash bilan bog'liq ish bilan bog'liq kasalliklar va sog'liqning asoratlari ham turli sohalarda keng tarqalgan muammolardir. Ixtisoslashgan transport xodimlari orasida eng xavfli kasblar qatoriga sog'lig'i yomon, qariyalar yoki allaqachon omon qolgan jarohatlar yoki kasalliklarga chalingan ishchilar kirishi mumkin. Ixtisoslashtirilgan transportning barcha kasblaridagi ishchilar ahillik bilan harakat qilishlari va ishlashlari kerak. Maxsus transport vositalarida ishlaydigan odamlar turli xil potensial sog'liqqa salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Maxsus transportda ishlaydigan ishchilar uchun asosiy muammolardan biri bu chiqindilar tarkibidagi kimyoviy birikmalar, zaharli materiallar va chang kabi zararli moddalardir. Xavf shundaki, bu moddalar ishchilarning tanasi, a'zolari, to'qimalari, asab va qon aylanish tizimlariga zarar etkazishi, saraton, reproduktiv tizimning buzilishi, autoimmun va boshqa kasalliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Boshqa tomondan, maxsus transport xodimlari chiqindilar bilan ishlashda zararli moddalarni boshqa odamlarga va atrof-muhitga o'tkazishi mumkin. Maxsus transport xodimlari ham qiyin mehnat sharoitlariga duch kelishi mumkin, masalan, ular issiq, sovuq, yomg'irda ishlashga majbur bo'lib, ularning sog'lig'iga zarar etkazishi va haroratning o'zgarishi va ob-havo sharoiti bilan bog'liq kasalliklarga olib kelishi mumkin. Maxsus transport vositalarida ishlash ba'zi ishchilar uchun stress va tushkunlikka olib kelishi mumkin, bu ularning sog'lig'iga ham zarar etkazishi mumkin. Smenalar uzunligi, yo'lda soatlar soni, yo'llarning sifati - bularning barchasi charchoqqa, qon aylanish tizimi kasalliklariga va yuqori darajadagi stressga olib kelishi mumkin. Maxsus transport xodimlari o'rtasida kasalliklarning ko'payishi nafaqat ularning hayoti, sog'lig'i va farovonligiga, balki aholi salomatligiga, atrof-muhitga va butun atrof-muhitga xavf tug'dirishi mumkin. Ularni himoya qilish uchun ishchilar o'z ishlarini bajarishda to'liq himoya kiyimlarini ishlatishlari kerak, respirator va boshqa himoya vositalaridan foydalanish mumkin. Maxsus transport vositalarida ishlaydigan ishchilarga professional tibbiy yordam ko'rsatish va tibbiy nazoratni ta'minlash juda muhim, bu erda muntazam tekshiruvlar va diagnostika ham o'tkazilishi kerak.

Xulosa va Taklif: 1. Maxsus transport xodimlarining sog'lig'ini yaxshilash dasturlarini amalga oshirish kasalliklar va ishlab chiqarish jarohatlari sonini kamaytirishi mumkin.

2. Ushbu dasturlar diagnostika tadbirlarini, o'quv mashg'ulotlarini va maxsus transport xodimlarining sog'lig'i va xavfsizligini yaxshilashga yordam beradigan ishlab chiqarishni o'z ichiga olishi mumkin.

3. Dasturlar ixtisoslashtirilgan transportda ishlaydigan ishchilarni ilmiy o'rganish asosida ishlab chiqiladi va chiqindilar bilan bog'liq ish va faoliyat turlariga bog'liq.

4. Maxsus transport xodimlarining sog'lig'ini yaxshilash dasturlari sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va ovqatlanishni yaxshilashni o'z ichiga olishi mumkin.

5. Shuningdek, ular xodimlarga stress va uzoq muddatli ish yuklarini engish strategiyalarini ishlab chiqishda yordam berishi mumkin.

6. Gigiena va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish xodimlarning ishlab chiqarishdagi kasalliklar va shikastlanishlarning oldini olish sohasidagi bilim darajasini oshirishi mumkin.

7. Muntazam tibbiy ko'rik va diagnostikada qatnashish ish bilan bog'liq kasalliklarning uzoq muddatli prognozini yaxshilash va ushbu kasalliklar xavfini kamaytirish imkonini beradi.

8. Korporativ fitnes yoki jismoniy mashqlar guruhlari, shuningdek, sport va jismoniy tarbiya uchun vaqt ajratish ishchilarning jismoniy tayyorgarligini yaxshilash va ularning umumiy farovonligini oshirishi mumkin.

9. Kasbiy kasalliklar va shikastlanishlar xavfini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar, shuningdek, maxsus transport vositalari xodimlarini zamonaviy va xavfsiz texnika va uskunalari bilan ta'minlash choralari ham o'z ichiga olishi mumkin.

10. Xodimlarga yetarlicha dam olish vaqtini berish, shuningdek, profilaktika tadbirlarini o'tkazish ham muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "2017-2021-yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi". O'zbekiston Prezidenti farmoni. 7-fevral 2017 yil

2. XXI asr ko'nikmalarini ommalashtirishda talabalarninig ro'li. Xalqaro ilmiy amaliy konferensiya 18noyabr 2022y. [315] XXI ko'nikmalarini ommalashtirishga qaratilgan yangi yo'nalishdagi o'qitish sifatini oshirishda innovatsion g'oyalarning o'rni va ahamiyati haqida.[311] Jizzax 2022.

3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti. Актуальные проблемы диагностики и лечения коронавирусной инфекции (Международный научно-практический конференции) СБОРНИК ТЕЗИСОВ ФЕРГАНА 2022Г. [44] Вспышка коронавирусной инфекции Covid-19. [51]

4. Медицинская вирусология. Под ред. Д.К. Львова. М.: МИА, 2008. 656 с. [Medical virology. Ed. Lvov D.K. Moscow: Medical Information Agency, 2008. 656 p. (In Russ.)]
5. Руководство по вирусологии. Вирусы и вирусные инфекции человека и животных. Под ред. Д.К. Львова. М.: МИА, 2013. 1200 с. [Handbook of virology. Viruses and viral infections of humans and animals. Ed. Lvov D.K. Moscow: Medical Information Agency, 2013. 1200 p. (In Russ.)]
6. Uzbek Scholar Journal Volume-10, Nov.,2022 www.uzbekscholar.com Гигиеническая оценка и пути оптимизации водопользования сельского и городского населения в области Фергане. [398-402]
7. Luk HKH, Li X, Fung J, Lau SKP, Woo PCY. Molecular epidemiology, evolution and phylogeny of SARS coronavirus. Infect Genet Evol. 2019 Jul;71:21 DOI: 10.1016/j.meegid.2019.03.001
8. Министерство здравоохранения республики Узбекистан Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али Ибн Сино. (Научно-практической конференции с международным участием на тему: «Проблемы экологии и экологической образования». Сборник тезисов. 11-12ноября 2022г Hozirgi global ekologik muammolar va aholi yashaydigan hududlarni qattiq mayishiy chiqindilardan halos etish choralari haqida. .[187]
9. Львов Д.К., Дерябин П.Г., Аристова В.А., Бутенко А.М., Галкина И.В., Громашевский В.Л., Давыдова А.А., Колобухина Л.В., Львов С.Д., Щелканов М.Ю. Атлас распространения возбудителей природноочаговых вирусных инфекций на территории Российской Федерации. М.: Изд-во МЗ РФ, 2001. 192 с. [Lvov D.K., Deryabin P.G., Aristova V.A., Butenko A.M., Galkina I.V., Gromashevsky V.L., Davydova A.A., Kolobukhina L.V., Lvov S.D., Shchelkanov M.Yu. Atlas of distribution of natural foci virus infections on the territory of Russian Federation. Moscow: Publishing House of the Ministry of Public Health of Russian Federation, 2001. 192 p. (In Russ.)]
10. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi Toshkent tibbiyot Akademiyasi Koryo universiteti. "Atrof muhit muhofazasining dolzarb muammolari va inson salomatligi" (xalqaro ishtrok bilan Respublika 9-ilmiy-amaliy anjumani materiallari to`plami). Гигиеническая оценка и пути оптимизации водопользования сельского и городского населения в республике Узбекистана области ферганы. [80]
11. <https://t.me/Ergashovblog>